Vol 1 Issue 6 Dec 2011 ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi Associate Editor Dr.Rajani Dalvi

Honorary Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595

ISSN No.2231-5063

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board. Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho Federal University of Rondonia, Brazil

Kamani Perera

Regional Center For Strategic Studies, Sri

Lanka

Janaki Sinnasamy

Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila

Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu

Spiru Haret University, Bucharest,

Romania

Anurag Misra DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea, Romania

Mohammad Hailat

Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh

Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu

Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca

Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN

Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir

English Language and Literature

Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana Dept of Chemistry, Lahore University of

Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,

Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang PhD, USA

.....More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade Iresh Swami

ASP College Devrukh, Ratnagiri, MS India Ex - VC. Solapur University, Solapur

R. R. Patil

Head Geology Department Solapur

University, Solapur

Rama Bhosale

Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.

Department of Sociology, Shivaji

University, Kolhapur

Govind P. Shinde Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar Arts, Science & Commerce College,

Indapur, Pune Awadhesh Kumar Shirotriya Secretary, Play India Play, Meerut (U.P.)

N.S. Dhaygude

Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar

Maj. S. Bakhtiar Choudhary

Director, Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh, Vikram University, Ujjain Rajendra Shendge

Director, B.C.U.D. Solapur University,

Solapur

R. R. Yalikar

Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar

Head Humanities & Social Science YCMOU, Nashik

S. R. Pandya

Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava

S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke

Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN

Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra

Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.aygrt.isrj.net

Research Paper

भिल्लांची लोकगीते

विजय रेवजे

लक्ष्मी बाई भाऊराव पाटील महिला महाविद्यालय, सोलापूर

प्रस्तावनाः :--

भारतातील आदिवासींच्या सर्वात मोठ्या गटांपैकी एक भिल्ल आदिवासी होते. शतकांपासून प्रगत समाजाशी संपर्क असलेली ही जमात असून रामायण-महाभारत काळातही त्यांचा उल्लेख आढळतो. त्यांचे मूळ 'मुंडा' या प्रमुख आदिवासी शाखेपासूनअसून रजपुतांशी त्यांचा बराच संबंध आलेला दिसून येतो. ही आदिवासी जमात ठाणे, कुलाबा, रत्नागिरी, औरंगाबाद, नाशिक, धुळे, जळगाव तसेच बृहन्मुंबई, सातारा, सांगली, कोल्हापूर, सोलापूर या भागात विखुरलेली आढळते. मात्र एकूण भिल्लांपैकी ९८ टक्के भिल्ल हे अनुक्रमे धुळे (सर्वात जास्त) नाशिक, जळगाव, अहमदनगर आणि औरंगाबाद या जिल्ह्यात आहे. गुजराथशी संलग्न भागात त्यांची वस्ती जास्त आहे.

या भिल्लांमध्ये पावरा, वसावा, गराशिया, भिलाला इत्यादी उपप्रकारही आढळतात. पावराभिल्ला प्रामुख्याने धुळे जिल्ह्यात असून त्यांचे मुळ स्थान गुजराथमधील 'पावागड' समजले जाते. त्यामुळेच त्यांच्या भाषेवरही गुजराथी भाषेचा परिणाम जाणवतो. भिल्लांची भाषा भिल्ली किंवा भिलोरी असून तिच्यावर मराठी, हिंदी तसेच अहिराणीचा प्रभाव आढळतो. ही बोलीभाषा असून तिला स्वतंत्र लिपी नाही. भिल्ल भाषेवरोवरच प्राकृत भाषेतील गीतेही आढळतात. इतर आदिवासींप्रमाणेच भिल्लांमध्येही जन्म, विवाह, सण, वेवधर्माच्या वेळी म्हणण्याची गीते, तसेच गंमत, थट्टामस्करी असलेली गीते दिसून येतात. काही सामाजिक परिवर्तन दर्शविणारी गीतेही आहेत.

बारशाचे गाणे.

मुलाच्या बारशाच्या वेही म्हटले जाणारे गीत[†] वरखडीला जांवानी गाडी सजणे, शंकर देवनी। पार्वती नटनी लक्ष्म्या आईने पुजा थोमनी, शंकर देवनी पुजा थोमानी, धावत या, कोन्ही पळत या, आईला गावात न्या ॥ १ ॥ वरखडीला जांवानी गाडी सजणे, शंकर देवनी। नटनी वरंड्या आयेनी पुजा थोपणी, शंकर देवनी पाट्ती नटनी, धावत या, कोन्ही पळत या, या आईच्या रथाला गावात न्या ॥२॥

अर्थ- वरखडीला जाण्यासाठी गाडी सजली होती. शंकरदेवाची पार्वती नटली- सजली होती. लक्ष्मीबाईची पूजा थांबली होती. कोणातरी धावत पळत या, आईला गावात घेऊन जा.

वरखडीला जायला गाडी सजवून शंकर देवाची पार्वती नटून तयार होती. वरंड्या आईची पूजा थांबली आहे. कोणीतरी या, आईच्या रथाला गावात घेऊन जा. प्रस्तुत गाणे बारश्याच्या वेळी रात्री स्त्री-पुरूष मिळून म्हणतात. विविध देवतांची नावे घेत गाणे लांबविल्या जाते. 'वरखडी' हे गाव नाशिक जिल्ह्यातील आहे. 'ढोलकीच्या' तालावर 'पाई' च्या साथीवर मोठ्या उत्साहाने- आनंदाने हेगाणे म्हणतात.

आलु कुंवर नो बापो कुण छेरे, आलु कुंवर जाल्मिया। आलु कुंवर नो बापो रूपिसंग रे, आलु कुंवर नो माडी कुण छेरे, आलु कुंवर जाल्मिया। आलु कुंवर नो माडी काली छेरे, आलु कुंवर जाल्मिया। आलु कुंवर जाल्मिया। आलु कुंवर जाल्मिया। आलु कुंवर नो बाबो रणसिंगरे, आलु कुंवर जाल्मिया।

भिल्लाच्या घरी बाळ जन्माला येते तेव्हा, अतिशय उल्हास– उत्साहाचे वातावरण असते, त्यावेळचे हे गीत, स्त्री–पुरूष मिळून नाचत–नाचत गातात.

अर्थ- कुंवर जन्माला आला आहे, त्याचे बाप्पा कोण आहेत रे? तर बाप्पा रूपिसंगाच्या घरी आलेल्या बाळाची माडी (आई) कोण आहे रे? माडी कालच्या घरी बाळाचा जन्म झाला आहे. बाळाचा जन्म झाला आहे, त्याचे बाबा कोण आहेत रे? बाबा रिणिसंगच्या घरी बाळ (कुंवर) जन्माला आले आहे-

हळद लावायची गाणी

लग्नाचे वेळी अंगाला हळद लावण्याचा कार्यक्रम होतो तेव्हा गाणी म्हणण्यात येतात त्यापैकी पुढील गाणी होते. हिलदी ता काय भावे वेचायरे झिनी रूंबालमे हिलदी पाचे पैसा वेचायरे झिनी रूंबालमे हिलदी ता केहेडामे कुटायरे झिनी रूंबालमे हिलदी ता उखुवामे कुआयरे झिनी रूंबालमे हिलदी ता केहेडामे वोलयरे झिनी रूंबालमे हिलदी ता कोमठामे दोलयरे झिनी रूंबालमे

कशात कुटतात? हळद उखळात कुटतात. हळद कशावर दळतात? हळद जात्यावर दळतात.

पील्ली है हलवी हिर योच है चौकी तू जाजे रे ममेरा नातरिये अर्थ – अजून हळद पिवळी आहे, तुम्ही लग्नाला या. गंमत करण्यासाठी म्हणतात – रास्तोरे हिलोर चोडे चोडे यामा भेनाले काढू मिठी चोडे चोडे सारा लवेडाला।

अर्थ- आमच्या नवरीला पिवळी हळदी लावली पण तुमच्या नवरीला काळी माती लावली. भिल्ली भाषेचे मूळ राजस्थानी व गुजराथी भाषांशी सलंग्न वाटत असले तरी सभोवतालच्या स्थानिक भाषांचा तिच्यावर बराच परिणाम जाणवतो. हिंदी भाषिक प्रदेशात किंवा त्याचेशी संलग्न भागातील भिल्लीत हिंदी तर अन्य मराठी विभागात मराठी शब्द बरेच शिरले आहेत.

लग्नाचे वेळी जी विविध प्रकारची गाणी म्हणण्यात येतात त्यातील काही गाणी पुढे दिली आहेत– खूब लाडकी बाबा मामा पोयरी येतिया बाजार मा जातो हो {^,, n//r bnt/\$\sue.VI/Dec 2011;

हाथों में पिशवी लतो हो खकब लाड़की बा मामा पोर

मुलगी मामाची फार लाडकी आहे. ती पिशवी घेऊन बाजारात जाते. या गाण्यात दोन गोष्टी विशेष दिसतात. ममाची मुलगी हा शब्दप्रयोग नवरीच्या विडलांना 'मामा' संबोधण्याच्या गोंड व इतर आ दिवासी जमातींशी जुळतो व मामाच्या मुलीला नवीर म्हणून स्वीकारण्याच्या प्रथेची आठवण करून देतो. तसेच कोरकूंसारख्या जमातींमध्येही, बाजारात जाण्याच्या पध्दतीला प्राधान्य दिसते.

लग्न लागलेले आहे. सर्व पाहुणे मंडळी लग्नाच्या मांडवात बसलेली आहेत. दारू पिणे सुरू आहे. उत्साहाचे, आनंदाचे वातावरण आहे. अशा वेळेस स्त्री-पुरूष मिळून हे गाणे म्हणतात. एक सुरूवात करतो व इतर त्याला साथ देतात व गीत सुरू होते-

तुन्ही जाशा बाजाराला, मै मांग येशु। तुन्ही लिद्दा टोपी तर, मै लिशू रेबीन। मारू-गिरू नका बाई, मै फुगा पाडसू॥१॥ तुन्ही जाशा बाजाराला, मै मांग येशु। तुन्ही लिद्दा सदरा तर, मै लिशू झंपर। मारू-गिरू नका बाई, मै फुगा पाडसू॥२॥ तुन्ही जाशा बाजाराला, मै मांग येशु। तुन्ही लिद्दा धोतर तर, मै लिशू जुगडा। मारू-गिरू नका बाई, मै फुगा पाडसू ॥३॥ तुन्ही जाशा बाजाराला, मै मांग येशु। तुन्ही लिद्दा बूट तर, मै लिशू चप्पल॥ मारू-गिरू नका बाई, मै फुगा पाडसू॥४॥

अर्थ– नवी नवरी म्हणते५ तुम्ही जर बाजाराला जाल तर मी पण तुमच्या मागे मागे येईल. तुम्ही टोपी विकत घेतली तर मी रिबन विकत घेईन. आणि जर तुम्ही मला मारले तर (वस्तू विकत घेऊन दिली नाही तर) मी केसांचा मोठा फुगा पाडीन.

तुम्ही बाजाराला गेलात तर तु मच्या मागेमाग मीही येईन. तुम्ही सदरा (शर्ट) घेतला तर मी पोलके घईन. तुम्ही मला मार बिरू नका. मारले तर मी केसांचा फुगा पाडीन.

तुमच्या मागोमाग मी बाजाराला येईन. तुम्हाला धोतर तर मला लगुडे हवे. तुम्ही लुगडे घेऊन नाही दिले अन् मारले–बिरले तर मग मी फुगा पाडीन.

बाजारात तुमच्या मागे मागे मी येईन तुम्ही बूट घेतले तर मला चप्पल हवी. मारण्याची धमकी दिल तर मी फुगा पाडीन.

प्रस्तुत गीतात नव्या नवरीचा हट्ट, लाडीक रूसवा आणि धमकीचे शेवटचे हत्यार याचा सुरेख नाट्यात्मक संगम दिसून येतो. विविध वस्तूंची नावे टाकीत गीत लांबत जाते. कदाचित फुगे पाडण्याची केसांची वळण प्रचलित नसावी म्हणून नवरी मुलगी नवऱ्याला चिडवत असावी. लग्नाच्याच वेळचे हे आणखी एक गीत.

मा मंजु भेन आतुमे फुलेहार लिले, मंजु भेन पुकासा गालमे दे। मा मंजु भेन आतुमे फुलेहार लिले ॥ १ ॥ मा मंजु भेन आतुमे बॅग लिले मंजु भेन आतुमे बॅग लिले मंजु भेन वाघाला सडिकयोले चालि जो मा मंजु भेन आतुमे फुलेहार लिले ॥ २ ॥ मा मंजु भेन आतुमेआरती लिले मंजु भेन देव दर्शन केरा जो

मा मंजु भेन आतुमे फुलेहार लिले ॥ ३ ॥

अर्थ– अग बहिणी मंजुळा, हातात फुलांचा हार घे. प्रकाशाच्या गळ्यामध्ये घाल. अग मंजुळा बहिणी, हातात बॅग घे.

वाघाळ्याच्या रस्त्याने चालत जा.

अग मंजुळा, हातात आरती घे देवाचे दर्शन करून घे.

मुलीला लग्नविधीसाठी तयार करतांनाही देवदर्शनाची आठवण सुटत नाही. बॅग घेऊन बाजारात खरेदीला जाते ही हौसही थट्ट करणाऱ्यांनी लक्षात घेतलीअ हि. अशा प्रकारे, नवऱ्याच्या गळ्यात हार टाकायला सांगतातनाच, बॅग घेऊन बाजाराला जा आणि देवाचे दर्शन घे हा उपदेश करायला मागेपुढे बिघतले नाही.

कन्येला माहेरहून सासरी पाठवणे हा खरोखर करून प्रसंग असतो,

तरी मुलीची आई व इतर मैत्रिणी तिची समजूत घालतात. उपदेश करतात. त्यावेळचे हे गीत.

सुमन तू रडू नको ये मनमं, तुला वीते नाये वनम्। तुम्हा सासराय सासरा बाबानी वानी, सुमन तू रडू नको ये मनमं, तुला वीत नाये वनम् ॥१॥ तुन्ही सासू ये सासू आईरनी वांनी, सुमन तू रडू नको ये वनम् तुला दीप नाये वनम् ॥ २॥

अर्थ- सुमन, तू काही रडू नकोस, वाईट वाटन घेऊ नकोस. तुला काही जंगलात दिले नाही. (म्हणजे चांगले खातेपिते घर बघून दिले आहे.)

तुझा सासरा हा सासरा नाही तुला विडलांप्रमाणे आहे. तू दु:खी होऊ

नकोस.

सुमन तू काही रडू नकोस. तुला काही वनात दिलेले नाही. तुझी सासू तुला आईसारखीच आहे. तु.दु:खी होऊ नकोस.

ह्याप्रमाणे – 'दीप हा भावासारखा, नणंद ही बहिणीसारखी' अशाप्रकारे गाणे म्हणत असतात. मुलीची समजूत काढून तिची बिदाई करतात.

आदिवासींच्या विवाह गीतांमध्ये व्याही व विहीण यांची थट्टामस्करी किंवा टिंगल करणारी गीते भरपूर आढळतात. सासू जर खाष्ट मिळाली तर किंवा इतरही माणसं त्रास देणारी निघालीत तर त्यांना कसा हात दाखवावा याचा मिष्किल उपदेश पहा:

सासू जुळे ते चिमटा बतावनी, जुणे घिये ओमारी नांदोडी बेनो। सासरा जुळे ते कुळना बतावनी जुणे चिये ओमारी नांदोडी बेनो। जेठ जुळे ते चाटू बतावनी, जुणे घिये ओमारी नांदेडी बेनो। नणंद जुळे ते चपला बतावनी, जुणे घिये ओमारी नांदोडी बेनों

मोठी बहीण धाकट्या बहिणीस धीर देते आहे आणि सांगते–

अर्थ- सासू तुला बोलेल, रागावेल. शिवीगाळ करेल. तर घाबरू नकोस. तिला चिमटा दाखव, जेव्हा सासरा रागावेल, तेव्हा त्याला जळके लाकूड दाखव. दीर रागावल्यास त्याला पळी (लाकडी) दाखव आणि नणंद जर काही बोलली तर तिला चप्पल दाखव.

असे असले तरी विहिणींबरोबर लग्नात प्रेमाने वागण्यात येते. या आनंदाच्या प्रसंगी सर्व िस्त्रया हातात हात घालून उत्साहाने नृत्य करतात. आदिवासी नृत्यात लय वाढली की नर्तक अत्यंत वेगाने नाचतात. त्या हालचालिंना आपण विद्युलत्तेप्रमाणे चपळ हालचाली असे म्हणतो. आपल्या दृष्टीने ती सगळ्यात पराकोटीची उपमा होय. परंतु भिल्लांच्या लोकसाहित्यातील कल्पनाशक्ती आपल्याहीपेक्षा वेगवान आहे, असे पुढील गाण्यातील उपमेवरून वाटते.

या गीतात कल्पकता आणि निसर्गातील प्रतिमानांचा उपयोग आढळतो.

दाडी दोडी नाचो के सुर्योलोल अशी कशी नाचो के सुर्योलोल व्यावाणीन संगे नाचो के सुर्योला दाडा दोडी नाचो के सुर्योलाल

अर्थ सुर्यिकरणात मुली जोमाने नृत्य करीत आहेत. व म्हणत आहेत की जशी वेगाने सुर्यिकरणे येतात तशा किंवा त्याहून जास्त वेगाने आपण विहीणींबरोबर नाच या

नवऱ्या मुलाला उपदेश करणारे हे गाणे पहा.

हातुमें कोरा नारल्यों भाया देऊन छाया के हुरा माया लेखाऱ्या ठावा चुकी ते चुकादे भाया तुना चुकी के हेरा भाया हात जोडू पागे पडो

तु ना चुकी के हे रो माया लेखाऱ्या नारळ हातात घेतलेल्या नवरदेवा, देवाला नस्मकार करून सांग, वडील माणसे चुका करतील तर त्यांना चुकू दे, पण तू चूक करू शकोस. तुला हात जोडतो.

तुझ्या पाया पडतो पण तू चूक करू नकोस. भेना तो पाडा मेंबर बनेलो भेना नवी दिल्ली भागुले भेना आदिवासी लोकु खातोरे

भेना तो पाडा मेंबर बनेलो.

अर्थ- नवरीचा भाऊ मेंबर बनला, तो नवी दिल्लीला गेला आदिवासी लोकांसाठी मेंबर बनला.

या गीतात नवी दिल्ली, मेंबर म्हणजे लोकप्रतिनिधीत्व तसेच आदिवासींच्या हितासाठी प्रतिनिधीत्व या प्रगत कल्पना अंतर्भूत झालेल्या दिसतात.

शेतात निंदणी करताना पुढील गीत म्हणतात. तिली ओती बादली वेऱ्या बादो वेऱ्योरा वेऱ्या पाई बिना आवेतो वेऱ्या बादो जुग वेऱ्योरावेऱ्या बेरे तिने पोयरे वेऱ्या केडा आंगे पाड्ये रा वेऱ्या बेने ति पोयरे वेऱ्या राजा आंगे पाड्ये रा वेऱ्या राजा बिन हादे तो वेऱ्या केडा आंगे पाड़ रा वेऱ्या अर्थ- पीक उभे आहे. ढग आकाशात भरले आहेत. पाऊस आला नाही तर या दोन-तीन मुलांचे काय होईल?

होळीचा सण सर्वच आदिवासींमध्ये महत्त्वाचा असतो. होळीची पूजा

होळीचे गीत-

करतांनाचे पुढील गीत: मावचाडी पाटी में डांड रोप्यो माडी बाल मावचाडी पाटी में डांड रोप्यो रेलो ओलील आंय काय लेती आवू माडी बाल ओली आंय काय लेनी आवू रेलो ओली आंय खोबरा लनी आळू. माडी बाल, ओलील खोबरा लेनी आवू रेलो आलो आयं गुलाल, डाल्या लेती आवू माडी बाल. हे होळी, तू आली आहेत. तुझ्यासाठी मी काय आणू? मावचाडी जागेत तू उभी आहेस. खोबरे, खजूर, गुलाल, डाळ्या इत्यादी वस्तू मी तुझ्या पूजेसाठी आणते.

इंदीदेवाचे गाणे-

इंदी राजा, इंदल देव ही भिल्लांची आराध्य दैवते होत. इंदी राजाची पूजा ही आपल्या श्री सत्यनारायणाच्या पूजेसारखी असते. इंदल देव हा त्यांचा प्रमुख देव. त्याच्या पूजेच्या वेळी म्हणण्याचे पुढील गाणे आहे.

अींदी राजा चवरेमें बोठ्यो, आंदी राजा बोंदोडेबोया ओ. अींदी राजा निंबुने मुक्यो, अींदी राजा बांदोडे बोयो ओ. अींदी राजा लुकडोने गुवयो,

आंदी राजा बांदोडे बाये असो. ओंदी राजा कुकेडाने भुवयो, ओंदी राजा बंदोडे बाये ओ.

अर्थ- ओंदी देव अंगणात बसून बारीक नजरेने पहात आहे. देवाला लिंबाची गरज आहे. देव बोकडाचा भुकेला आहे. देव कोंबडीचा भुकेला आहे. म्हणजे या गोष्टी अपर्ण केल्यास देव संतुष्ट होईल.

इंदीराजा म्हणजे इंद्रावर आधारित लोककथा सांगणारे पुढील गीत पावरा भन्नांमध्ये प्रसिध्द आहे–

भिल्लांमध्ये प्रसिध्द आहे–. इंदीवाष्य राजा कोय इंदी राजा कोय तेरी बोने कोई, पुरमा वांजण बालपण वाजी पुरमा वांजीण चांडो बोरी रोयलो, भोई राजा मालमत्ता ली गायलो, भोई राजा खांबा टेका बांदीने, पुरमा वांजण चिर बोंदा मारोन मारे देनलो कोथ भाई राजा, माल कुबली रोयली पुरमा वांजणे मालमत्ता ली गयलो भोई राज, हात फेरा लुटाय गयलो वली विहाण विराणी निका बाते. बाल बच्चे रेतो ते नेय जातो, कमरेन लुगडं, सोडाली लेदलो नांगी भोंगी वाळी काडली राणीले ओली विहाणं बाल नेयने बच्चो नेय आंखो माल लुटाय गयो, इंदी राजा गोरी गयली पुरमा वाजंण, दादा, दादा कोरीन बुलडतील गोण मोगे विखो पडलो, बाबीवा बाबी मोटू विकोहे नांगी भोंगी छे दादा कोयज बाल नेयने बच्चो नेय मेहे वाल कांडली च्च्यो इंदिराजा क ोयतलो तो हो कहा गरमेने आखली काडीही बाल नेयने बद्यो नेय तियाली आखली काडी

इंद्र राजाची बहीण पुरमा ही वांझोटी होती. एकदा भोई राजा येऊन जंगलात राहिला व रात्री सर्व मालमत्ता घेऊन गेला. पुन्हा चोरी करायला आला तेव्हा त्याने पुरमाला खांबाला बांधून खूप चेपले म्हणून तिने सर्व मालमत्ता सांगून दिली, असे सातदा झाले. तेव्हा पुरमाच्या नवऱ्याने पुरमेचे लुगडे वगैरे काढून घेऊन तिला घरातून काढून दिले. तिला मूलबाळ नाही म्हणून चोरी झाली असे 'ओलीविहाणला' म्हणजे तिच्या नवऱ्याला वाटत होते. ती आपला भाऊ इंद्रराजा याच्याकडे गेली व दादा, दादा अशा हाक मारून 'मला कपडे हिसकावून घरातून काढून दिले' मला मूलबाळ नाही म्हणून काढून दिले' असे मोठ्याने रडत रडत सांगू लागली.

दारू पिण्याविरूध्दचे गीत

दारू पिणे हे सर्वच आदिवासी जमातीत विविध प्रसंग, सण – उत्सवाचे एक आवश्यक अंग. पण कधी कधी अतिरेक होतो. मग प्रस्तुत गीत ओठातून बाहेर पडते. ४ दार लई होईनी, आरसिन्या दरीम। तुन्या मडाला मडाला पिन्हस का, भाड्या रे ॥धृ॥ मला भाकर आण। भाकर आण। मून्या तोंडम् आण का, आणू का भाड्या रे। दारू लई होईनी, आरसिन्या दरीम ॥१॥ आर मला पाणी तरी आण, पाणी तरी आण। मान्या तोंडम् आणु आणु का भाड्या रे। दारू लई होईनी, आरसिन्या दरीम ॥२॥

बायको दारू जास्त पिऊन आलेल्या नवऱ्याला म्हणते-

तु जास्त दारू प्यालास की तुला शुध्द राहात नाही. तू दारू का प्यालास? नवरा म्हणतो मला भाकरी दे खायला. भारक काय तुझ्या तोंडात आणू का?

अग, मला पाणी दे प्यायला- नवरा म्हणतो. बायको त्याला उत्तर देते-पाणी काय माझ्या तोंडात आणू देऊ?

म्हणजे दारू पायी सगळा पैसा जातो 'घरात भाकरी खायला, पाणी प्यायला एकसुध्दा भांउे नाही' असे तुला–भाड्याला' ही खास गावरान शिवी देऊन ती म्हणते

पुरूष रित्रया मिळून संभाषणात्मक गोण म्हणतात. थोडी करमणूक व थोडे दु:ख त्यात जाणवते. भिल्लांच्या लोककथाहीविविध स्वरूपाच्या आहेत. कथेच्या स्वरूपात तसेच गीतांमधून त्या सांगितल्या जातात. शूर भिल्लांच्या वीरगाथा, सामाजिक प्रश्न, विवाहप्रथा, जावूटोणा इत्यादींच्या संबंधात कथा आढळतात.

मनजी भिल्लाची कथा प्रसिध्द आहे. तो कास्तकार होता. दुष्काळ पडला व त्याची गाय, बैल गेले, शेतीत काहीच उगवले नाही. त्याचे वडीलही वारले तेव्हा तो श्रध्दही करू शकला नाही. पण मनजी डागमगला नाही. त्याने विहीर खणली व मुलांना पोसले. नंतर पाऊस झाला. मग शेती वर आली. त्याने विडलांचे श्राध्दही केले. मनजीच्या विविकवृत्तीवर आधारित ही कथा आहे.

एकदा राजा भिल्लांवर कर लावू पहात होता. राजकुमारीच्या विवाहासाठी त्याला धन पाहिजे होते. करांच्या मागणीला भिल्लांनी नका दिला तेव्हा राजाने सैन्य पाठविले पण भिल्लांनी युध्दात त्याचा पराजय केला.

अशाच मुला- मुलींच्या नाचगाण्यांवर विवाहावर वगैरे बऱ्याच लोककथा त्यांच्या लोकसाहित्यात आढळतात. पावरा भिल्लांमध्ये पांडव राजांना 'फाण्टा ' - प्रामुख्याने अर्जुन व श्रीकृष्णाला 'गाण्डा ठाकूर' म्हणतात व त्यांच्या नावे बऱ्याच लोककथा प्रसिध्द आहेत. या लोककथांमधून त्यांच्या जमातीचा इतिहास ही समजतो.

निष्कर्ष

- भादिवासींची लोकगीते ही अदिवासींची एक वेगळी ओळख आहे.
- २) आदिवासींची लोकगीते हा महाराष्ट्राच्या संस्कृतीच्या ठेवा आहे.
- अादिवासींची लोकगीतातुन आदिवासींची जीवनशैली अभिव्यक्त होते या आभिव्यक्तीतुन मराठी भाषा समृध्द होते

Publish Research Article International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Book Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- ★ International Scientific Journal Consortium
- * OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts 258/34 Raviwar Peth Solapur-413005, Maharashtra Contact-9595359435 E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com Website: www.aygrt.isrj.net